

OD HELSINGØRA DO BELÉMA: UNESCO-OVE MEĐUNARODNE KONFERENCIJE O OBRAZOVANJU ODRASLIH

Ognjen Žiljak

Agencija za obrazovanje odraslih, Zagreb
ognjen.ziljak@aoo.hr

Sažetak – U tekstu je prikazano šest UNESCO-ovih međunarodnih konferencija o obrazovanju odraslih (CONFINTEA-a) – u Helsingøru (1949.), Montrealu (1960.), Tokiju (1972.), Parizu (1985.), Hamburgu (1997.) i Belému (2009.). Naglašeno je da su ove konferencije prije svega skupovi predstavnika država članica UNESCO-a, bez obzira na veće ili manje sudjelovanje nevladinog sektora. Prikazani su ciljevi i teme, okolnosti u kojima su se odvijale, organizacija, sudionici, rezultati, te utjecaj koji je imala svaka pojedina konferencija. Zbog njihovog međuvladinog karaktera i globalnog opsega, kao i utjecaja koje su pojedine konferencije imale, zaključuje se da CONFINTEA-e predstavljaju jedan od najvažnijih događaja na području obrazovanja odraslih u okviru međunarodnih organizacija.

Ključne riječi: UNESCO, obrazovanje odraslih, međunarodne organizacije

UNESCO i međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih

Međunarodne konferencije predstavljaju jednu od temeljnih aktivnosti UNESCO-a od njegovih početaka, te su jedan od važnih načina djelovanja ove organizacija (Jones, 2005). Osnovna je karakteristika ovih konferencija da je da su one, u skladu s međudržavnim karakterom UNESCO-a, skup predstavnika država članica, te su primarno fokusirane na povezivanje nacionalnih obrazovnih politika s onima na međunarodnoj razini, bez obzira na veću ili manju ulogu koju na tim konferencijama mogu imati ostali sudionici iz nevladinog sektora (Knoll, 2007). Također, svrha UNESCO-ovih konferencija nije u određivanju novih smjerova razvoja politika, već je cilj u prvom redu na međunarodnoj razini dati političku podršku i težinu određenim nastojanjima. Aktivnosti i rezultati koje one proizvode nisu ograničeni na dane održavanja konferencije, već kroz duže razdoblje pripreme uključuju i niz

popratnih aktivnosti (Jones, 2005). Međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih, CONFINTEA-e (franc. *Conférence internationale sur l'éducation des adultes*) odražavaju faze UNESCO-a u pogledu stavova, aktivnosti i prioriteta vezanih uz obrazovanje odraslih. Reuter pak smatra da je povijest CONFINTEA-a “ogledalo obrazovanja odraslih, njegove izgradnje, razvoja, profesionalizacije i interanacionalizacije” (Reuter, 2000: 19).

Međunarodne konferencije o ovom području održavane su i prije 1949. (primjerice Međunarodna konferencija Svjetskog udruženja za obrazovanje odraslih 1929.), no CONFINTEA-e predstavljaju novost po tome da ne se ne bave obrazovanjem odraslim kao akademskom disciplinom i ne teže obuhvatiti cjelokupno područje obrazovanja odraslih nego se koncentriraju na konkretne probleme koje bi obrazovanje odraslih moglo riješiti (Knoll, 2007). Iako je svaka konferencija odražavala okolnosti i probleme svoga doba, te se fokusirala na različita pitanja, neke teme su bile prisutne na većini konferencija – pismenost, mir, međunarodna suradnja, demokratizacija obrazovanja, širenje obrazovnih mogućnosti (Belanger, 1999).

Helsingør

Prva Međunarodna konferencija o obrazovanju odraslih održana je u Helsingøru, u Danskoj od 19. do 25. lipnja 1949. godine. Posljedice ekonomske krize i svjetskog rata s jedne, te svijest o ograničenjima i izazovima znanstvenog i tehnološkog napretka s druge strane, odredili su kontekst konferencije (Hely, 1962). Što se tiče obrazovanja odraslih, iako je konferencija održana 1949. godine stavovi i gledišta koji su predstavljeni bili su zapravo oni iz razdoblja prije izbivanja Drugog svjetskog rata (Titmus, 1999). Naziv ove prve konferencije bio je jednostavno *Obrazovanje odraslih* te su se glavni ciljevi konferencije odnosili na definiciju pojma obrazovanja odraslih, te određenje sadržaja i ciljeva, odnosno svrhe obrazovanja odraslih (UNESCO, 1949).

S obzirom da je bilo jasno da će biti nemoguće postići konsenzus oko precizne definicije, umjesto toga je predstavljeno načelo obrazovanja odraslih na općenitoj razini: “zadaća obrazovanja odraslih je zadovoljiti potrebe i težnje odraslih u svojoj raznolikosti” (UNESCO, 1949: 4). Na istoj, vrlo općenitoj razini određeni su i ciljevi obrazovanja odraslih: pomagati stvaranje zajedničke kulture kako bi uklonilo suprotstavljanje tzv. masa i tzv. elita; poticati duh demokracije i tolerancije; dati mladima nadu i samopouzdanje; obnoviti osjećaj zajedništva u ljudi koji “žive u doba specijalizacije i izolacije”; potaknuti razvoj osjećanja pripadnosti “svjetskoj zajednici” (UNESCO, 1949: 4).

Strukovno obrazovanje opisano je kao jedan od sadržaja obrazovanja odraslih, no veća pozornost dana je drugim aspektima (obrazovanje za društvo, prirodoslovlje, umjetnost, rekreacija) što pokazuje dominantan utjecaj zapadnoevropskih i sjevernoameričkih država (Titmus, 1999). Obrazovanje za slobodno vrijeme bilo je

posebno istaknuto, vezano uz stajalište da višak slobodnog vremena, ako se ne kanalizira u pozitivnom smjeru, a pri čemu obrazovanje odraslih ima odlučujuću ulogu, može biti zlorabljen od strane negativnih društvenih tendencija (Hely, 1962). Imajući na umu ulogu koju je pismenost imala na kasnijim UNESCO-ovim konferencijama o obrazovanju odraslih, interesantno je da je u Helsingøru zauzet stav da opismenjavanje, iako blisko obrazovanju odraslih, nije njegov sastavni dio (UNESCO, 1949). S obzirom da je uloga UNESCO-a u očuvanju mira i sigurnosti bila posebno naglašena u prvim poslijeratnim godinama, i ova konferencija je bila znatno obilježena isticanjem potrebe za očuvanje mira (Belanger, 1999). Isticalo se da obrazovanje odraslih treba djelovati na pomirenju različitosti (npr. između istočne i zapadne Evrope), te imati važnu ulogu u ustanovljenju mira kroz posredno djelovanje na poboljšanje životnih uvjeta u nerazvijenim zemljama (UNESCO, 1949).

Na konferenciji je sudjelovalo 79 delegata, od kojih 54 iz 14 evropskih zemalja, 14 iz Sjeverne Amerike i 11 iz ostatka svijeta. Sovjetski Savez i zemlje istočne Evrope nisu sudjelovale. Ova činjenica je uvelike odredila karakter konferencije, koji Hely opisuje kao “zapadni – ako ne i zapadnoevropski” (Hely, 1962). Više od 80% zemalja sudionica bile su industrijalizirane države (Belanger, 1999) te niz pitanja kojima se konferencija bavila (npr. pitanje slobodnog vremena) nisu bila relevantna za nerazvijene zemlje. Konferencija je pokazala i razilaženja među zemljama sudionicama, vrlo često između anglosaksonskih zemalja s jedne i Francuske s druge strane, o konkretnim pitanjima (npr. o ulozi sveučilišta), ali i načelna razilaženja o funkciji UNESCO-a, prisutna od njegovog osnivanja (UNESCO, 1949).

U končanjoj ocjeni konferencije, najčešće navođene negativne strane odnose se na to da je faktički bila ograničena na jedan mali broj zemalja zapadne Evrope i Sjeverne Amerike, u smislu zemlja koje su sudjelovale, pristupa konceptu obrazovanju odraslih, te tema kojima se konferencija bavila (Knoll, 2007; Hely, 1962). Pozitivna strana odnosi se na činjenicu da je to bilo prvi puta da se neka međunarodna organizacija na takav način bavi obrazovanjem odraslih, te označuje početak intenzivnijeg bavljenja tom temom na međunarodnoj razini (Reuter, 2000). Područje koje je u obrazovnim politikama većine zemalja do tada imalo marginalan položaj prihvaćeno je kao korisno sredstvo za odgovor na društvene probleme budućnosti (Knoll, 2007). Omolewa smatra da ova konferencija predstavlja uspjeh UNESCO-a jer je demonstrirao svoju sposobnost inkorporiranja različitih gledišta i stavova u pogledu obrazovanja odraslih, kao i politika i praksi zemalja koje su sudjelovale te izgradnje konsenzusa na tim temeljima (Omolewa, 2007).

Montreal

Konferencija u Montrealu, u Kanadi, održana je od 22. kolovoza do 2. rujna 1960. godine. Za razliku od prve konferencije, koja je po mnogo čemu bila okrenuta prošlosti i njenim posljedicama, kontekst konferencije u Montrealu obilježila

su velike promjene u svijetu – tehnološki napredak, kulturne i društvene promjene, hladnoratovska podjela (Hely, 1962). Djelatnost UNESCO-a u tom razdoblju obilježilo je odbacivanje koncepta fundamentalnog obrazovanja 1958. godine (opisnjenjavanje odraslih shvaćalo se kao njegov sastavni dio) koji je predstavljao prioritet organizacije u pedesetim godinama (Jones, 2005). Konferencija, održana pod nazivom *Obrazovanje odraslih u mijenjajućem svijetu*, bila je strukturirana oko tri ključna pitanja: uloga i sadržaj obrazovanja odraslih u različitim okruženjima, metode i tehnike u obrazovanju, te struktura i organizacija obrazovanja odraslih (UNESCO, 1963).

Naglašava se humanistički potencijal obrazovanja odraslih, te iako se prepoznaje njegova korist za unapređenje profesionalnih kvalifikacija, značajna pozornost dana je umjetnosti, kulturi, kreativnosti, suradnji znanstvenika i umjetnika, itd. Značajan dio konferencija bio je posvećen pismenosti, koja se sada shvaća kao bitna sastavnica obrazovanja odraslih, naročito za zemlje u razvoju. Deklaracija iz Montreala ističe da su “kampanje opismenjavanja najvažniji i najpotrebniji aspekt cjelokupnog problema obrazovanja odraslih” (UNESCO, 1963: 18). Govoreći o mogućnostima borbe protiv pismenosti navodi se uloga raznih novih ili eksperimentalnih metoda (npr. radio tečajevi), te važnost sudjelovanja razvijenih zemalja (u prvom redu prenošenjem iskustva i davanjem pomoći za usavršavanje nastavnika te za nastavne materijale).

Iako je istaknut značaj nevladinih organizacija - zbog dobrovoljne prirode obrazovanja odraslih, te slobodnije, otvorenije i kreativnije prirode obrazovanja koje se provodi u takvim okvirima – naglašena je uloga države u obrazovanju odraslih, te su se sudionici konferencije usuglasili da države trebaju obrazovanje odraslih tretirati kao „važan i integralan dio obrazovnog sustava zemlje“, što uključuje i državno financiranje obrazovanja odraslih (UNESCO, 1963: 22). Obrazovanje odraslih bi trebalo postati jedan od ključnih instrumenata državne politike usmjerene na nošenje s promjenama i poboljšanje kvalitete života (Belanger, 1999). Dojam o tome da je uloga nevladinog sektora u obrazovanju odraslih na konferenciji ipak bila sekundarna pojačao je i zahtjev delegacije Sjedinjenih Država da se ograniči broj sudionika iz nevladinih organizacija te da im se onemogući sudjelovanje u glasanju o bilo kojoj odluci (Knoll, 2007). Predloženo je i osnivanje novih stalnih tijela zaduženih za obrazovanje odraslih u okviru UNESCO-a, te produbljivanje suradnje oko obrazovanja odraslih na regionalnoj razini. Optimizam u pogledu buduće međunarodne suradnje vidljiv je iz činjenice da se već u Montrealu govorilo o sljedećoj CONFINTEA-i (UNESCO, 1963).

Konferencija u Montrealu je nadmašila onu iz Helsing, r u skoro svakom pogledu. Đto se tiče geografske zastupljenosti bila je predstavljena 51 država, od kojih 8 iz Afrike, 10 iz Azije i 8 iz Latinske Amerike, a sudjelovali su i predstavnici iz istočne Evrope te Sovjetski Savez – u suprotnosti sa uglavnom isključivo evropskim sastavom 11 godine prije (Hely, 1962). Države su bile predstavljene na višoj razini, čime su i posredno demonstrirale namjeru za snažnijim angažiranjem na području

obrazovanja odraslih. Optimizam i entuzijazam u pogledu mogućnosti obrazovanja odraslih da značajno utječe na budućnost pojedinca i društva bili su puno jače izraženi nego što je to bilo moguće u Helsingøru, te su uvelike odredile ozračje ove konferencije (Knoll, 2007).

Negativne strane konferencije, zaključuje Knoll, odnose se na općenitost i neodređenost konačnih odluka koje su, fokusirajući se na stare i poznate teme, izražavale niz želja koja do danas nisu ispunjene (Knoll, 2007).

Tokio

Konferencija u Tokiju, u Japanu, održavala se od 25. srpnja do 7. kolovoza 1972. godine. U tom razdoblju koncept razvoja je ključan za djelatnost međunarodne zajednice u okviru Ujedinjenih Naroda, te su i aktivnosti UNESCO-a u najvećem dijelu integrirane u razvojne napore UN-a. Također, konferencija se održala u vrijeme objavljivanja Faureovog izvješća *Learning to be*, jednog od ključnih dokumenata u oblikovanju i promoviranju koncepta cjeloživotnog obrazovanja (Jones, 2005). Tako je i konferencija održana pod nazivom *Obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja*. Službeni ciljevi konferencije bili su: istražiti trendove u obrazovanju odraslih u proteklom desetljeću; razmotriti funkcije obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja; i osvrnuti se na strategije obrazovnog razvoja s obzirom na obrazovanje odraslih (UNESCO, 1972). O pismenosti se u Tokiju govorilo u okviru koncepta funkcionalne pismenosti. Naime, u drugoj polovici 1960-ih došlo je do promjene u UNESCO-ovom pristupu pismenosti, te je kampanja opismenjavanja na svjetskoj razini zamijenjena ograničenim, selektivnijim pristupom usmjerenim na povezivanje vještina vezanih uz posao sa opismenjavanjem u okviru koncepta funkcionalne pismenosti (Jones, 2005). Na konferenciji je istaknut zahtjev da se u okviru ovog pristupa ne zanemare i pitanja participacije, te društvene i kulturne involviranosti (UNESCO, 1972).

Kontekst cjeloživotnog obrazovanja, glavna tema konferencije, utjecao je na to da je u Tokiju naglasak bio na obrazovanju kao kontinuiranom procesu za sve dobne skupine, dok je u Montrealu isticano obrazovanje odraslih kao zaseban (i time ravnopravan) dio obrazovnog sustava. Na konferenciji se govorilo o međusobnoj povezanosti školskog sustava i sustava obrazovanja odraslih, na koji način planiranje školskog obrazovanja treba imati na umu potrebe obrazovanje odraslih – u smislu nastavnih sadržaja kao osnove kasnijeg obrazovanja, ali i infrastrukture koja treba služiti za obje svrhe – te o tome kako obrazovanje odraslih povratno utječe na reformu školskog sustava (UNESCO, 1972).

Nova tema bilo je i pitanje demokratizacije obrazovanja, odnosno nesudjelovanja u obrazovanju skupina stanovništva koje su *obrazovno nepriviligirane* – ovdje su posebno istaknute žene. Govori se o tome kako društvena i ekonomska politika utječu na obrazovanje, te kako s druge strane obrazovanje proizvodi društvene promjene (UNESCO, 1972). Velika pozornost dana je ulozi obrazovanja odraslih

za razvoj te se ističe njegova važnost za gospodarski razvoj (uključujući strukovno osposobljavanje shvaćeno ne samo kao priprema produktivne uloge pojedinca nego i davanje mogućnosti odrasloj osobi da ima kontrolu nad procesima u kojima sudjeluje), društveni razvoj (npr. uloga obrazovanja odraslih za izgradnju novonastalih nacija) te kulturni razvoj (“razvoj slobodnih ljudi u mijenjajućem društvu”) (UNESCO, 1972). Ostale teme obrađene na konferenciji odnosile su se na zakonodavni okvir obrazovanja odraslih, financiranje, profesionalizaciju obrazovanja odraslih, metode i tehnike, istraživanje obrazovanja odraslih te međunarodnu razmjenu ideja na ovom području (UNESCO, 1972).

Na konferencije su sudjelovali predstavnici 85 država iz cijelog svijeta pri čemu su delegati iz zemalja u razvoju predstavljali većinu (Belanger, 1999). Organizacija je bila formalnija nego u Montrealu, uloga vlada je još više povećana, a broj nevladinih organizacija smanjen (Knoll, 2007). Po Knollu ova konferencija predstavlja vrhunac rasprave o obrazovanju odraslih na svjetskoj razini, te je jedna od najuspješnijih CONFINTEA-a (Knoll, 2007). Jedna od najvažnijih posljedica proizašlih iz konferencije je usvajanje nacrtu o stanju i budućnosti obrazovanja odraslih koji je 1976. u djelomično promijenjenoj verziji Opća konferencija UNESCO-a usvojila kao *Preporuke o razvoju obrazovanja odraslih*, što je jedan od najznačajnijih UNESCO-ovih dokumenata vezanih uz ovo područje, čija se “vrijednost ne može precijeniti” (Knoll, 2007: 31) i predstavlja “prekretnicu u angažiranju UNESCO-a oko obrazovanja odraslih u modernom svijetu” (Belanger, 1999: 304). Negativne strane uključuju nedostatak odgovarajućih strategija za daljnje razvijanje preporuka iz konferencije, tako da je trebalo puno vremena da se nametne kao referentna točka za rasprave na nacionalnoj razini (Knoll, 2007) te njena vrlo formalna organizacija što je po Kiddu rezultiralo s “manjkom naboja, uzbuđenja, strahova i trijumfa” u odnosu na konferenciju u Montrealu (Kidd 1974, prema Knoll, 2007: 30).

Pariz

Četvrta UNESCO-ova Međunarodna konferencija o obrazovanju odraslih održana je u Parizu, u Francuskoj, od 19. do 29. ožujka 1985. godine, u razdoblju najveće krize UNESCO-a, koji su obilježile propitivanja njegove svrhe, programa i učinkovitosti (Jones, 2005). Konferencija se održala pod nazivom *Razvoj obrazovanja odraslih, aspekti i trendovi*. Službene teme bile su sljedeće: razvoj obrazovanja odraslih od 1972. godine i izgledi za njegov daljnji razvoj, uključujući i kao prirodni nastavak opismenjavanja; mogući doprinos obrazovanja odraslih rješavanju određenih velikih problema u svijetu; prioriteta u pogledu obrazovnih aktivnosti usmjerenih na razvoj aktivnog uključivanja odraslih u ekonomski, društveni i kulturni život; oblici međunarodne i regionalne suradnje najprimjereniji promicanju obrazovanja odraslih (UNESCO, 1985).

U većoj mjeri nego prije ističe se uloga obrazovanja odraslih za očuvanje i jačanje mira putem jačanja međunarodne suradnje i razumijevanja, rješavanje velikih

svjetskih problema, zaustavljanje utrke u naoružanju (UNESCO, 1985). Novost je i da je u odnosu na prošle CONFINTEA-e u puno većoj mjeri istaknuta ekonomska funkcija obrazovanja odraslih. Navodi se da dio obrazovanja odraslih koji se odnosi na strukovno obrazovanje i osposobljavanje u većini zemalja obavlja „temeljnu funkciju obrazovanja odraslih, a to je nužan odgovor na mijenjajuće tržište rada i tehnološke promjene“ (UNESCO, 1985: 13). Do promjene pristupa je došlo i vezano uz problem nepismenosti, te se o njemu više ne govori se samo u kontekstu zemalja u razvoju već se ističe da je on prisutan i u visoko industrijaliziranim zemljama, pri čemu se izražava bojazan da će ubrzani tehnološki napredak taj problem još i povećati (UNESCO, 1985).

Deklaracija s konferencije bila je usmjerena na pravo na učenje. Ono je definirano kao temeljno ljudsko pravo, koje uključuje niz prava – „pravo na čitanje i pisanje, pravo na postavljanje pitanja i analiziranje, pravo na zamišljanje i stvaranje, pravo na čitanje vlastitog svijeta i pisanje povijesti, pravo na pristup obrazovnim resursima, pravo na razvoj individualnih i kolektivnih vještina“ (UNESCO, 1985: 67).

Na konferenciji je sudjelovalo 841 delegata – dvostruko više nego u Tokiju, a povećao se i broj nevladinih organizacije. U sadržajnom smislu, naglašavanje prava na učenje u deklaraciji konferencije predstavlja važan ishod. No, usprkos tome, konferencija je pokazala i niz manjkavosti, koje su uglavnom proizašle iz ukupne krize UNESCO-a i tada aktualne rasprave o njegovoj reformi. Knoll navodi kako je konferenciju obilježio veliki broj dugih govora i proizvedenih dokumenata s jedne, te manjak učinkovitosti i realističnosti s druge strane zbog čega se umjesto određivanja specifičnih ciljeva uglavnom ostalo na retoričkoj razini. Loše planiranje, politička razilaženja među sudionicima koja su zasjenjivala glavnu temu, izbjegavanje neugodnih pitanja dalje su karakteristike konferencije u Parizu koje Knolla navode do zaključka da je ona predstavljala možda najnižu točku svih CONFINTEA-a (Knoll, 2007).

Hamburg

Peta Međunarodna konferencija o obrazovanju odraslih održana je od 14. do 18. srpnja 1997. godine u Hamburgu, u Njemačkoj, pod nazivom *Obrazovanje odraslih: ključ za 21. stoljeće*.¹ Konferencija se odvijala u razdoblju u kojem UNESCO, nakon krize u osamdesetima, ponovno pokušava afirmirati svoju poziciju, naročito u okviru pokreta Obrazovanje za sve. Obrazovanje i opismenjavanje odraslih je područje koje je upravo UNESCO u sklopu ovog pokreta promovirao znatno više od ostalih uključenih organizacija (Jones, 2005).

1 Na ovoj konferenciji je prvi puta bila zastupljena Republika Hrvatska, predstavljao ju je Dr Ivica Mandić, Pomoćnik ministra znanosti i tehnologije RH (CONFINTEA V - LIST OF PARTICIPANTS / LISTE DES PARTICIPANTS (<http://www.unesco.org/education/uie/confinteal/part.html>))

U sadržajnom smislu, kontekst konferencije, kao i završnih dokumenata *Deklaracije iz Hamburga* i *Plana za budućnost*, odredila je činjenica da je od konferencije u Parizu došlo do daljnjeg proširenja obrazovanja odraslih². Povećan je broj takvih aktivnosti, ali je i sve više naziva pod kojima se one provode, sve više aktera koji su uključeni u njihove provedbu i sve je širi skup donositelja odluka u ovom području, uključujući vlade, privatne organizacije i organizacije civilnog društva (Belanger, 1999). Određenje obrazovanja odraslih iz *Deklaracije* smjera na obuhvaćanje svih tih elemenata, te definira da “obrazovanje odraslih znači cijeli niz trajnih procesa učenja, formalnih ili neformalnih, kod kojih odrasli razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i usavršavaju svoju tehničku ili stručnu osposobljenost ili je usmjeruju u novom smjeru kako bi zadovoljili vlastite potrebe ili potrebe društva. Učenje odrasle osobe obuhvaća i formalnu i trajnu izobrazbu, neformalno učenje i cijeli spektar neformalnog i slučajnog učenja, dostupnog u multikulturalnom društvu koje uči i u kojem se priznaju pristupi osnovani i na teoriji i na praksi” (UNESCO, 1997: 29, prema prijevodu HZPOU).

Na konferenciji je istaknuta uloga obrazovanja odraslih za aktivno sudjelovanje u državi i društvu te s druge strane važnost uključivanja svih društvenih skupina u aktivnosti učenja – u oba aspekta posebno je naglašena pozicija žena. Pismenost je temeljno ljudsko pravo koja bi trebalo biti osigurano na univerzalnoj razini. Treba poboljšati kvalitetu obrazovanja odraslih i povezati ga gospodarstvom – u ovom kontekstu se ističe utjecaj globalizacije i novih tehnologija – kao i širiti međunarodnu suradnju na ovom području. Govorilo se u obrazovanju odraslih i njegovoj povezanosti sa zdravljem, zaštitom okoliša, kulturom (UNESCO, 1997). Želeći izbjeći neodređenost i nedovoljnu jasnoću u pogledu preporuka koja je bila boljka prošle konferencije u Hamburgu nove inicijative su formulisane tako da budu čim jasnije i jednostavnije, čime se želio postići veći utjecaj na svjetsku javnost, putem medija, te povećati primjenjivost odlučenog na nacionalne obrazovne sustave (Knoll, 2007). Takve inicijative su, primjerice *Jedan sat tjedno – jedan tjedan godišnje te UN-ov Tjedan učenja odraslih*, usmjerene na promociju kulture učenja i obrazovanja odraslih (Bhola, 1998).

Od ukupno 1501 sudionika konferencije 478 su bili predstavnici nevladinih organizacija koji su aktivno sudjelovali u pripremnim konferencijama i u radu same Međunarodne konferencije što predstavlja veliku promjenu u organizacijskom smislu u odnosu na prethodne konferencije (Belanger, 1999). Knoll smatra da je, osim širenja skupa sudionika, konferencija pozitivne ocjene dobila zahvaljujući uspjehu da mnogo jasnije u odnosu na Pariz predoči viziju budućeg razvoja obrazovanja odraslih, te činjenici da su pitanja kojima se bavila odražavala realne probleme i ciljeve sustava obrazovanja odraslih u svijetu, a preporuke i zaključci formulisani tako da njihova implementacija bude moguća (Knoll, 2007). Među neuspjehe kon-

2 Deklaracija iz Hamburga prevedena je i objavljena u *Andragoškom glasniku (Andragoški glasnik 3/1998)*, na početku njegovog izlaženja.

ferencije u organizacijskom smislu može se ubrojiti nesudjelovanje Rusije i Kine, te slaba zastupljenost poslodavaca i sindikata (Belanger, 1999). U pogledu sadržaja, osim prigovora o previše govora i izlaganja na isključivo retoričkoj razini, što je bilo obilježje svih CONFINTEA-a, Bhola smatra da su tendencije koje su istaknute kao one koje najviše utječu na područje obrazovanja odraslih – globalizacija, promjena u strukturi poslova, smanjenje resursa za obrazovanje – u prevelikoj mjeri prihvaćene kao zadane i neizbježne (Bhola, 1998).

Belém

Od 1. do 4. prosinca 2009. godine u Belému u Brazilu održana je Šesta međunarodna konferencija o obrazovanju odraslih³. Sudjelovalo je više od 1500 predstavnika zemalja članica, akademske zajednice, odraslih polaznika, te civilnog društva i privatnog sektora. Konferencija je održana u razdoblju u kojem je značajan dio UNESCO-ovog angažmana u vezi obrazovanja vezan uz inicijative pokrenute u okviru Ujedinjenih Naroda – Obrazovanje za sve (EFA), UN-ovo desetljeće pismenosti (UNLD), Inicijativa pismenost za osnaživanje (LIFE), kao i Milenijski razvojni ciljevi (MDG). U skladu s tim, jedan od tri cilja konferencije odnosio se na isticanje uloge obrazovanja odraslih za ostvarenje ciljeva tih projekata i inicijativa. Preostala dva cilja odnosila su se na promoviranje obrazovanja odraslih kao važnog elementa cjeloživotnog učenja i pismenosti kao njegove osnove, te ponovno jačanje političkog zamaha kako bi se deklarativna opredjeljenja pretvorila u stvarne aktivnosti (UIL, 2007).

Konferencija je zaključena usvajanjem konačnog dokumenta *Korištenje moći i potencijala učenja i obrazovanja odraslih za održivu budućnost: Okvir za djelovanje iz Beléma*. U njemu je obrazovanje odraslih označeno kao ključan element prava na obrazovanje, pri čemu je posebno naglašeno pitanje pismenosti. Uz zahtjev za prihvaćenje koncepta pismenosti kao kontinuuma, postavljen je cilj da se do 2015. godine nepismenost smanji za 50% u odnosu na 2000. Naglašena je važnost veće uključenosti, sudjelovanja i pravičnosti u obrazovanju odraslih – pri čemu su izdvojene pojedine skupine u naročito nepovoljnom položaju, kao što su migranti i izbjeglice, osobe s posebnim potrebama, ruralno stanovništvo; povećanja kvalitete – između ostalog povećanjem mogućnosti za profesionalno usavršavanje nastavnika u obrazovanju odraslih; te razvoja javnih politika i javnog upravljanja uz povećanja ulaganja kako bi prioriteti učenja i obrazovanja odraslih bili ostvarivi. Poziva se na ubrzanje napretka prema ostvarenju cilja o izdvajanju 6 % BDP-a za obrazovanje, a s obzirom da niz ciljeva zacrtanih u Hamburgu nije ostvaren, navodi se potreba za razvojem redovitih mehanizama praćenja implementacije preporuka iz ovog *Okvira* (UNESCO, 2010).

3 Republiku Hrvatsku su predstavljali Ivan Šutalo, ravnatelj i Jelena Letica, pomoćnica ravnatelja Agencije za strukovno obrazovanje

U Belému, kao i na prethodnoj konferenciji u Hamburgu značajnu ulogu su imali predstavnici nevladinog sektora, te je neposredno prije same konferencije održan međunarodni forum gdje su ovi predstavnici iznijeli svoje viđenje pozicije koje učenje i obrazovanje odraslih ima u svijetu. U kontekstu ove CONFINTEA-e naročito su došle do izražaja aktivnosti vezane uz konferenciju, koje su se odvijale u fazi njene pripreme. Održano je pet regionalnih pripremih konferencija koje su se fokusirale na izazove i probleme specifične za pojedine regije, a ključna pitanja i preporuke koje su raspravljene na tim konferencijama predstavljene su i u Belému. U sklopu priprema za konferenciju 154 zemalja članica izradilo je nacionalna izvješća o razvoju i stanju učenja i obrazovanja odraslih, koja su objedinjena najprije u regionalna, te konačno u Globalno izvješće o učenju i obrazovanju odraslih (GRALE) – prvo tako izvješće koje je izrađeno na svjetskoj razini (UNESCO, 2009).

U organizacijskom smislu ovu CONFINTEA-u obilježio je veliki broj sudionika iz vrlo raznolikog skupa organizacija i institucija, no u usporedbi s prethodnom smanjen je broj država čije vlade su bile službeno predstavljane, a državne delegacije su bile na nižoj razini (Tuckett, 2010). U sadržajnom smislu, pitanju pismenosti odraslih, temi koja je u središtu pozornosti niza prethodnih CONFINTEA-a dana je najveća pozornost i u Belému – no, Bjerker upozorava da je time je šira uloga obrazovanja odraslih stavljena u drugi plan (Bjerker, 2010). Također, usprkos ambicioznosti preporuka, nisu preciznije određeni ciljevi niti postavljena konkretna mjerila. Primjerice, pokušalo se definirati minimalni udjel obrazovanja odraslih u ukupnim obrazovnim proračunima, no zbog nemogućnosti postizanja konsenzusa i otpora nekih država prema postavljanju bilo kakvih mjerila, ta inicijativa na kraju nije prihvaćena, te je time opredijeljenost država članica za postizanje dogovorenih ciljeva ostala na načelnoj razini (Archer, 2010).

Zaključak

Pregled UNESCO-ovih međunarodnih konferencija o obrazovanju odraslih pokazuje da su se ciljevi, teme i problemi mijenjali od konferencije do konferencije. Iako je niz tema prisutan na skoro svim konferencijama (npr. pismenost je istaknuta tema svih konferencija od Montreala), a dio prisutan, ali s različitom važnosti (npr. uloga obrazovanja odraslih za mir) u pogledu niza aspekta obrazovanja odraslih naglasci su se izrazitije mijenjali. Primjerice, prva konferencija bavila se ulogom obrazovanja odraslih za odgovor na izazove proizašle iz pune zaposlenosti stanovništva (pozitivno usmjeravanje slobodnog vremena), dok je kasnije stalna tema konferencija postala uloga obrazovanja odraslih za rješavanje problema nezaposlenosti; nasuprot relativno marginalnom spominjanju strukovnog osposobljavanja u Helsingru, u Parizu se ono ističe kao ključan element obrazovanja odraslih, itd.

Ove promjene događale su se kao rezultat promjena unutar samog UNESCO-a (npr. napuštanje fundamentalnog obrazovanja pred konferenciju u Montrealu),

ali i drugih faktora – trenutnog razvoja međunarodnih odnosa (posljedice drugog svjetskog rata i prijetnja hladnog rata u Helsingøru), gospodarske situacije (svjetska ekonomska kriza u konferenciji u Belému), trendova u djelatnosti međunarodne zajednice (prioritet “razvoja” u vremenu održavanja konferencije u Tokiju) i trendova u obrazovanju odraslih u svijetu (znatno širenje opsega i količine aktivnosti obrazovanja odraslih u razdoblju prije konferencije u Hamburgu).

Ove promjene u vanjskim okolnostima se nisu uvijek poklapale s 12-godišnjim ciklusima CONFINTEA-a, te su razlike u aktualnosti i relevantnosti, uz niz drugih faktora (organizacija, broj i sastav delegacija, uloga nevladinog sektora), utjecale na različitu uspješnost pojedinih konferencija. Ipak, činjenica da se radi o najvećem svjetskom okupljanju predstavnika država oko pitanja obrazovanja odraslih, široki skup aktivnosti koje države provode u fazi priprema konferencije, značaj koje su pojedine konferencija imale u smislu utjecaja na budući razvoj obrazovanja odraslih te kao referentne točke, upućuju na zaključak da su one predstavljale jedan od najvažnijih događaja na području obrazovanja odraslih u okviru međunarodnih organizacija na globalnoj razini.

LITERATURA

- Archer, David (2010), A framework for inaction?, *Adults learning*, vol21, n5, pp 20 – 22
- Belanger, Paul (1999), Confintea V: A UNESCO-led conference of adult learning in the perspective of lifelong learning. u: Reischmann, Jost, Bron Jr, Michael, Jelenc, Zoran, ur. *Comparative Adult Education 1998. The Contribution of ISCAE to an emerging field of study*. Ljubljana: Slovenian Institute for Adult Education: 301 – 315
- Bhola, H. S. (1998), World trends and issues in adult education on the eve of the twenty-first century, *International review of education*, vol 44, n5-6, pp 485 – 506
- Bjerkaker, Sturla (2010), It depends on how you look at it, *Adults learning*, vol21, n5, pp 19
- Hely, Arnold Stanley McMath (1962), *New trends in adult education: from Elsinore to Montreal*. Paris: Unesco
- Jones, Philip W. i Coleman, David (2005), *The United Nations and education: Multilateralism, development and globalisation*. New York: RoutledgeFalmer
- Knoll, Joachim H. (2007), The history of the UNESCO International conferences on adult education – from Helsingor (1949) to Hamburg (1997): international education policy through people and programmes, *Convergence*, Vol. 15, n3-4, pp 21 – 41
- Omolewa, Michael (2007), UNESCO as a network, *Pedagogica historica*, Vol. 43, n2, pp 211 – 221
- Reuter, Lutz-Rainer (2000), *Die Aufgaben der UNESCO im Bereich der Bildung, Erziehung und Weiterbildung*. Hamburg: Universität der Bundeswehr
- Titmus, Colin (1999), Concepts and practices of education and adult education: obstacles to lifelong education and lifelong learning?, *International journal of lifelong education*, Vol. 18, n5, pp 343 – 354

- Tuckett, Alan (2010),), It depends on how you look at it, *Adults learning*, vol21, n5, pp 18 – 19
- UIL (2007), *Report of the first meeting on CONFINTEA VI benchmarks on adult education and learning*. Hamburg: UNESCO Institute for lifelong learning
- UNESCO (1949), *Summary report of the international conference on adult education, Elsinore Denmark*. Paris: UNESCO
- UNESCO (1963), *Second World Conference on Adult Education*, Montreal, 22-31 August, 1960. Paris: UNESCO
- UNESCO (1972), *Third International Conference on Adult Education*, Tokyo, 25 July-7 August 1972: final report. Paris: UNESCO
- UNESCO (1985), *Fourth International Conference on Adult Education*, Paris, 19 – 29 March 1985: final report. Paris: UNESCO
- UNESCO (1997), *Fifth International Conference on Adult Education: final report*. Hamburg: UNESCO
- UNESCO (2009), *ConfinteA VI – History and overview*. Paris: UNESCO
- UNESCO (2010), *Belem framework for action*. Belem: UNESCO

FROM HELSINGØR TO BELÉM: UNESCO INTERNATIONAL CONFERENCES ON ADULT EDUCATION

Ognjen Žiljak

***Summary** – In the text six UNESCO International conferences on adult education (CONFINTEA) have been described – in Helsingør (1949), Montreal (1960), Tokyo (1972), Pariz (1985), Hamburg (1997) and Belém (2009). It has been emphasized that these conferences are above all meetings of state representatives of UNESCO member countries, regardless of the larger or smaller participation of non-governmental sector. Objectives, themes, circumstances in which they took place, organization, participants, results, and impact of each conference had, have been described. It has been concluded that, because of their intergovernmental character and global scope, and impact of certain conferences, CONFINTEAs represent one of the most important events in the field of adult education within international organizations.*

***Key words:** UNESCO, adult education, international organizations*